

Vključevanje filmske vzgoje v vzgojno-izobraževalne ustanove

Barbara Zorman

Univerza na Primorskem

barbara.zorman@pef.upr.si

V prispevku na podlagi evropskih študij in projektnih poročil obravnavamo mnenja o pozitivnih učinkih pri uvajanju filmske vzgoje v šole. Med slednjimi posebej analiziramo primere, ki utemeljujejo trditvi, da izobraževanje z gibljivimi slikami izboljšuje odnos učencev do učnih vsebin ter ponuja različne pristope k usvajanju (konceptov) pismenosti in bralnih strategij. V drugem delu analiziramo ovire za vključevanje filmske vzgoje v izobraževalni sistem, pri čemer izpostavimo: (a) neustrezno izobraževanje učiteljev na področju filmske vzgoje; (b) dejstvo, da filmska vzgoja ni dovolj zastopana v učnih načrtih in da zajame premajhen segment šolske populacije; (c) pomanjkanje ustreznih didaktičnih gradiv in ustrezne infrastrukture za razvoj filmske vzgoje; (d) nezadostno financiranje projektov na področju filmske vzgoje, (e) pomanjkanje statističnih raziskav, ki bi omogočale celosten vpogled v to tematiko.

Ključne besede: filmska vzgoja, film, poučevanje filma, didaktika filma

Uvod

V prispevku izhajamo iz premise, da je filmska vzgoja pomemben del kulturne vzgoje, ki prinaša specifične pozitivne učinke. V prvem delu sta predstavljeni zgoščeni opredelitvi filmske vzgoje in njenega razvoja na Slovenskem. V nadaljevanju so na podlagi tujih znanstvenih raziskav in pričevanj slovenskih pionirjev filmske vzgoje predstavljeni pogledi učiteljev in učencev na pozitivne učinke filmske vzgoje ter ključne ovire, ki preprečujejo sistematično integracijo tega področja v šolsko prakso.

Opredelitev filmske vzgoje

Filmsko narativnost zaznamujeta večkodnost (multimodalnost) oz. sinkretičnost, saj v pomene ustvarja v interakciji verbalnih, avditivnih in vizualnih kodov. Zato obravnava filma zahteva specifično metodologijo in pristope ter posledično v vzgojno-izobraževalnem kontekstu tudi razvoj specialne didaktike. Avtorji predloga strategije nacionalnega razvoja filmske vzgoje, ugotavljajo: »Filmska vzgoja je osnovni ustvarjalni sestavni del širše avdio-vizualne oz. filmske pismenosti, ki omogoča sprejemanje vseprisotnih gibljivih slik v

sodobni družbeni stvarnosti, in sicer kot del učnega procesa, kot način komunikacije in kot zabave. Avdiovizualna pismenost je postala enako bistvena in nepogrešljiva kot pisna.« (Stergel idr. 2016, 5) Kljub temu pa razvijanje avdiovizualne pismenosti, kot bo prikazano v nadaljevanju, nima ustreznega mesta v učnih načrtih evropskih šol (glej European Commission 2015).

Stergel idr. (2016) filmsko vzgojo utemeljujejo skozi dve paradigmi: vzgoja v umetnosti oz. vzgoja za umetnost. Pri vzgoji za umetnost gre za sistematično učenje spretnosti in znanj, načinov mišljenja ter prikaz različnih umetniških form: v primeru filmske umetnosti mladi spoznavajo različne filme, tehnike, žanre in tako pridobijo neposredne izkušnje z različnimi umetnostnimi zvrstmi, npr. izdelava animiranega filma, snemanje filma ... V okviru tega pristopa gre tudi za spodbujanje mladih talentov za naslednjo generacijo ustvarjalcev in drugih izvajalcev pri filmu. Pri vzgoji z/skozi umetnost pa ločimo tri glavne koncepte (Stergel idr. 2016, 6):

- pomen filmske vzgoje za razvoj kognitivnih sposobnosti ter za transfer med umetnostjo in drugimi področji (raba različnih učnih slogov, spodbujanje ustvarjalnosti na neumetniških področjih itd.);
- pomen filmske vzgoje za družbo (trajnostni razvoj, državljanska vzgoja itd.);
- pomen filmske vzgoje za ekonomski razvoj, npr. spodbujanje inovativne in ustvarjalne družba, kreativne industrije itd.

Filmsko vzgojo razvijamo preko aktivnih ogledov filma ter refleksije oz. poglabljanja filmskega doživetja. Stergel idr. (2016, 6–7) filmsko vzgojo opredeljujejo z naslednjimi vprašanji:

1. Kaj je film?
2. Kako se je film razvijal?
3. Kaj so filmske vrste, panoge, zvrsti oz. žanri?
4. Kako film doživljamo in kako ga razumemo?
5. Kako lahko svoja doživetja filma izražamo?
6. Kaj je filmski izraz oz. njegove posebnosti?
7. Kaj je film kot umetnost?
8. Kako film obravnava družbena vprašanja, kako psihološke probleme?
9. Kaj je kinematografija?
10. Kakšno je razmerje med filmom in ostalimi umetnostmi?

Filmska vzgoja se lahko izvaja v šoli kot formalno izobraževanje ali izven učnih načrtov kot neformalno izobraževanje v kulturnih institucijah.

Filmska vzgoja na Slovenskem

Na Slovenskem so se pobude za sistematično uvajanje filmske vzgoje v šole pojavile konec petdesetih let preteklega stoletja (Borčič 2007). Pionirka filmske vzgoje na Slovenskem, Mirjana Borčič, je svoje delo začela pri Oddelku za filmsko vzgojo Pionirskega doma v Ljubljani in ga nato pod okriljem Zveze prijateljev mladine širila v filmske krožke po slovenskih osnovnih šolah – sestanke, organizirane za mentorje teh krožkov, opredeljuje kot »začetek organiziranih prizadevanj za filmsko ustvarjalnost otrok in mladine na Slovenskem« (Borčič 2014, 75). V začetku osemdesetih let preteklega stoletja je z Vitkom Muskom, Jovito Podgornik in Francetom Brenkom sodelovala pri prenovi učnega načrta, ki je predvidel šest ur filmske vzgoje znotraj pouka slovenskega jezika in književnosti v osnovnih in deset ur v srednjih šolah (Borčič 2014, 81). Po prenovi učnega načrta slovenščine v devetdesetih letih prejšnjega stoletja pa se vloga filmske vzgoje skrčila; trenutno veljavni učni načrt za slovenščino (Ministrstvo za šolstvo in šport 2011) film obravnava predvsem v domeni primerjav med književnimi deli in njihovimi medijskimi, gledališkimi, radijskimi ter filmskimi adaptacijami, pri čemer ne izpostavlja, kot npr. pri gledališču, specifik filmske izraznosti. Drugače kot v osemdesetih letih prejšnjega stoletja torej danes filmska vzgoja ni del rednega pouka slovenskih osnovnih šol. Prav tako učenci slovenskih osnovnih šol trenutno ne morejo spoznavati filma v okviru specifičnega izbirnega predmeta, tj. filmske vzgoje. Pomanjkanja na tem področju skuša premostiti predlog strategije razvoja nacionalnega programa filmske vzgoje (Stergel idr. 2016), katerega avtorji si prizadevajo za dostopnost, sistematičnost in dolgoročnost filmske vzgoje v okviru kurikulumu in učnih načrtov, in sicer z zasledovanjem naslednjih ciljev: (a) ozaveščanje širše javnosti o pomenu filmske vzgoje in njena promocije; (b) kontinuirano in sistematično izvajanje kakovostne filmske vzgoje; (c) večja (cenovna in regijska) dostopnost kakovostnih programov filmske vzgoje; (d) vključitev filmskih in avdiovizualnih vsebin v učne načrte in vzgojno-izobraževalni proces z dopolnitvami obstoječih in s predlogi novih učnih načrtov. Predlog strategije predvideva predlog dveh učnih načrtov izbirnih predmetov »Filmska vzgoja« za gimnazijski in osnovnošolski program ter prenovo programov umetniške gimnazije, ki je »dramsko-gledališkimi programom« v šolskem letu 2017/2018 dodala še filmskega (Šprah 2017, 162–163). Film lahko od šolskega leta 2017/2018 v okviru smeri »gledališče in film« spoznavajo dijaki treh slovenskih srednjih šol: Gimnazije Nova Gorica, Srednje vzgojiteljske šole in gimnazije Ljubljana ter Gimnazije Franca Miklošiča Ljutomer.

Preglednica 1 Spoznavanje vsebin, povezanih s filmom, v okviru slovenskih univerzitetnih in visokošolskih študijev

Univerza v Ljubljani	FF	Uvod v filmske študije, Zgodovina filmske teorije, Razvoj filmske industrije in politika avtorjev, Ključni filmi 20. stoletja, Literatura in mediji
	FDV	Filmske študije
	AGRFT	Filmski in televizijski študiji – drugostopenjski program
Univerza v Mariboru	FERI	Medijske komunikacije
Univerza na Primorskem	FHŠ	Teorija in zgodovina filma, Italijanska književnost in film
	PEF	Filmska vzgoja
Univerza v Novi Gorici	FH	Literatura in druge umetnostne zvrsti
	AU	Medijske umetnosti in prakse

Kako pa je s spoznavanje filmskih vsebin v okviru univerzitetnega in visokošolskega študija? Na Univerzi v Ljubljani je mogoče film spoznavati na Fakulteti za družbene vede (Filmske študije), Filozofski fakulteti (Uvod v filmske študije, Zgodovina filmske teorije, Razvoj filmske industrije in politika avtorjev, Ključni filmi 20. stoletja, Literatura in mediji) in Akademiji za gledališče, radio, film in televizijo (Filmski in televizijski študiji – drugostopenjski program). Univerza v Novi Gorici ponuja te vsebine na Fakulteti za humanistiko (Literatura in druge umetnostne zvrsti) ter na Akademiji umetnosti (Medijske umetnosti in prakse), Univerza na Primorskem pa na Fakulteti za humanistične vede (Teorija in zgodovina filma, Italijanska književnost in film) in Pedagoški fakulteti (Filmska vzgoja). Univerza v Mariboru na Fakulteti za elektroniko, računalništvo in informatiko ponuja predmet Medijske komunikacije, ki med drugim obravnava tudi film.¹

Filmska vzgoja se intenzivno razvija v kulturnih institucijah, zlasti v Kinodvoru, Kinoteki in Slovenskem filmskem centru. Z razvojem didaktičnega materiala za filmsko vzgojo se je na Slovenskem začela najprej ukvarjati Mirjana Borčič – metode, ki jih je s sodelavci (npr. Tone Rački) razvila v sedemdesetih in osemdesetih letih preteklega stoletja, so bile ponovno predstavljene v knjigi *Odstiranje pogleda* (Borčič 2014). V zadnjih letih je razvoj didaktičnega materiala in dobrih praks filmske vzgoje zlasti v domeni kulturnih institucij. Omeniti velja Kinodvorova programa za mlade Kinobalon (vodita ga Barbara Kelbl in Petra Slatinšek s sodelavci) in Animateka (Igor Prassel) ter Kinotekin program Kino Katedra in projekt Razumevanje filme (Andrej Šprah in dr. Maja

¹ Pregled v največji meri zajema podatke iz predloga strategije nacionalnega razvoja filmske vzgoje (glej Strgel idr. 2016).

Kranjc). Od leta 2009 Slavistično društvo organizira vsakoletno tekmovanje v ustvarjanju filmov po literarnih predlogah z naslovom Književnost na filmu oz. »Slovenščina ima dolg jezik«. Raziskovanju na področju filmske vzgoje se posvečajo posamezna zaključna dela na pedagoških in humanističnih fakultetah slovenskih univerz.

Prednosti uvajanja filmske vzgoje v vzgojno-izobraževalne institucije

Priporočilo Evropskega parlamenta in sveta o ključnih kompetencah za vseživljenjsko učenje (Evropski parlament in svet 2006), ki naj prispeva k razvoju kakovostnega, v prihodnost usmerjenega izobraževanja in usposabljanja, prilagojenega potrebam evropske družbe, določa osem ključnih kompetenc, med njimi tudi kulturno zavest in izražanje, ki sta opredeljena kot spoštovanje pomena kreativnega izražanja, zamisli, izkušenj in čustev v različnih medijih, vključno z glasbo, upodabljajočimi umetnostmi, literaturo in vizualnimi umetnostmi, pri tem pa je poudarjeno spoznavanje deficitarnih področij umetnosti, npr. filma (Stergel idr. 2016, 17).

Ker na Slovenskem še ni dostopna celostna raziskava o prednostih vključevanja filmske vzgoje v vzgojno-izobraževalne sisteme, se bomo v nadaljevanju naslonili na raziskave, ki so bile opravljene v tujini.

Ugotovitve mnenjske raziskave o filmu kot pismenosti 21. stoletja

Leta 2011 je bila v okviru britanskega projekta o filmu kot pismenosti 21. stoletja (Brooks, Cooper in Penke 2011) opravljena javnomnenjska raziskava med učitelji in učenci, ki so bili vključeni v različne oblike dela s filmom pri predmetih, katerih učni načrti ne predvidevajo obravnave tega medija (npr., v te dejavnosti nista bili vključeni filmska vzgoja in medijska vzgoja), pri dejavnosti pa je šlo v večji meri za recepcijo kot produkcijo filma. Projektno delo in iz njega izhajajoča raziskava sta zajela 387 učiteljev – polovico teh iz nižjih (angl. *primary schools*) in polovico iz srednjih (prevladovali so strokovnjaki s področja humanistike, teh je bilo več kot 60 %, ter učitelji jezikov – 30 %) šol, pri tem pa so bile enakomerno zastopane različne regije Združenega kraljestva Velike Britanije in Severne Irske. Vsi vprašanci so se močno strinjali, da film pomaga širiti razumevanje sveta in drugih kultur ter da je pomembno motivacijsko sredstvo, ki poveča zanimanje učencev za predmet pouka. Skoraj 80 odstotkov učiteljev se je močno strinjalo z izjavo, da ima delo s filmom pozitiven vpliv na pozornost oz. koncentracijo učencev pri pouku, nekaj manj kot dve tretjini pa se jih je močno strinjalo z izjavo, da je film izboljšal bralno razumevanje in pisno izražanje učencev (več o tem v nadaljevanju), pa tudi njihovo kritično mišljenje. Poleg sta bila izpostavljena še spodbudni vpliv filma

na izražanje lastne kreativnosti (76 % vprašancev se je močno strinjalo s to izjavo) in uporabo tehnologije (71 %). 55 % udeležencev se je močno strinjalo (in 40 % strinjalo) s trditvijo, da bi film uporabljali pogosteje, če bi imeli več podpore. Najmanjši delež učiteljev (19 % udeležencev se je močno strinjalo, 49 % strinjalo in 20 % se jih ni strinjalo) je pritrdil trditvi, da je glavni razlog, ki preprečuje večjo uporabo filma v šoli, pomanjkanje samozavesti učiteljev na tem področju.

Drugi del raziskave, izhajajoče iz zgoraj omenjenega projekta, predstavlja analiza podatkov, pridobljenih iz vprašalnikov za učence. Na vprašanje za učence v angleških nižjih šolah je odgovorilo 334 otrok iz osemnajstih šol, večinoma starih od 9 do 11 let. Ko so učence vprašali, ali so bile filmske dejavnosti (med katerimi je prednjačilo gledanje animiranih, kratkih filmov ter filmskih adaptacij literature) zanje (zelo) prijetne, je 98 % otrok odgovorilo, da so bile dejavnosti (zelo) prijetne. Dejavnost je bila zelo prijetna za 85 % dečkov in 80 % deklic ter prijetna za skoraj 15 % dečkov in 20 % deklic. Najpomembnejša prednost uporabe filmov za osnovnošolske otroke je bil, da so bili zaradi opisanih dejavnosti raje v šoli – s tem se je strinjalo več kot 60 % vprašancev. Poleg tega je večina otrok povedala, da si želi več tovrstnih dejavnosti, da so se o filmih pogovarjali s starši ter da so iz filmskih dejavnosti črpali ideje pri pisanju zgodb (Brooks, Cooper in Penke 2011).

Ugotovitve pregledne študije o učinkih izobraževanja z gibljivimi slikami

Poglede na pozitivne učinke filma v šoli obravnava tudi študija z *Impacts of Moving Image Education, A Summary of Research*, ki jo je pripravila Cary Bazalgette leta 2009. Študija primerja ugotovitve štirinajstih predhodnih raziskav o prednostih izobraževanja z gibljivimi slikami. Od tega upošteva pregledno študijo šestih različnih raziskav o vplivu IKT na pismenost (povezano z gibljivimi slikami v angleščini) učencev v starosti 5 do 16 let. Ugotovitve teh so povzete v prispevku, ki sta ga pripravila Andrew Burn and Jenny Leach (2004) za Pedagoški inštitut v Londonu. Poleg tega C. Bazalgette (2009) analizira še osem nadaljnjih študij, ki raziskujejo posledice izobraževanja z gibljivimi slikami.

Osrednji del prispevka C. Bazalgette (2009) zavzema primerjava med opažanji o generičnih pozitivnih učinkih izobraževanja z gibljivimi slikami na eni strani (te se ne razlikujejo od mnenj o učinkih drugih inovativnih pristopov, kot so npr. kulturna, gledališka ali športna vzgoja), ter pogledi na specifične pozitivne učinke tovrstnega izobraževanja na drugi strani. Slednje izpostavlja sedem od štirinajstih obravnavanih študij. C. Bazalgette ugotavlja, da so v omenjenih sedmih študijah sodelovali raziskovalci, ki so strokovnjaki na pod-

Preglednica 2 Primerjava med generičnimi in specifičnimi učinki uporabe gibljivih slik v šoli

Mnenja o splošnih pozitivnih učinkih	Mnenja o specifičnih pozitivnih učinkih
	Učencem omogoča dostop do kulturno pomembnega neverbalnega izraznega in sporoživega sredstva – gibljivih slik.
Učenci s slabšim uspehom so pri pouku bolj dejavni in zbrani.	Izboljšuje odnos manj uspešnih učencev do vsebin v učnih načrtih.
Učenci izkazujejo višjo raven bralne pismenosti.	Ponuja različne pristope k usvajanju (konceptov) pismenosti.
Izboljšajo se motivacija, samozavest in samopodoba učencev.	Učencem omogoča propulzivno in samostojno vlogo pri pouku ter s tem krepi njihovo samopodobo in samozavest.
Poveča se znanje o filmskem ustvarjanju in interes zanj.	
Poveča se interes za gledanje filmov in razpravljanje o njih.	Ustvarja povezave med kulturami ter znanji v domačem in šolskem okolju.
Izboljšajo se veščine sodelovanja in skupinskega dela.	

Opombe Povzeto po Bazalgette (2009, 17).

ročju analize in produkcije gibljivih slik, poleg tega pa študije zajemajo večji delež analiz, osnovanih na opazovanju projektnih dejavnosti in intervjujih z vključenimi učenci/mladostniki in učitelji.

Študija (Bazalgette 2009) v zaključnem delu primerja mnenja o pozitivnih učinkih uporabe filma v šoli z ugotovitvami strokovnjakov v Franciji, Belgiji, na Portugalskem, v Avstriji in na Švedskem, ki potrjujejo, da so v svojih študijah prišli do podobnih pogledov na generične učinke uporabe filma v šoli. Te študije navajajo naslednje pozitivne učinke filmske vzgoje:

1. boljši transfer znanja; večja učna uspešnost pri nekaterih predmetih, zlasti pri pouku materinščin in tujih jezikov;
2. poveča se afiniteta učencev do eksperimentalnih pristopov k učenju;
3. boljši odnosi med učitelji in učenci;
4. učenci so ponosni na to, da vidijo rezultate svojega dela v konkretnem izdelku, o katerem lahko razpravljajo s sošolci;
5. pozitivni učinki filma so jasno razvidni v procesih, ko se filmsko ustvarjanje dopolnjuje z analizo in ko je ustvarjalnost namenjena »resničnemu« občinstvu.

V pričujočem razdelku smo predstavili izsledke študij o pogledih učiteljev in učencev na pozitivne učinke filmske vzgoje. V nadaljevanju pa bomo pose-

bej opisali dve prednosti tovrstne vzgoje oz. izobraževanja: prvič, mnenje, da izobraževanje s pomočjo gibljivih slik izboljšuje odnos (zlasti manj uspešnih učencev) do vsebin v učnih načrtih ter na splošno do vzgojno izobraževalnih institucij; poleg tega bo predstavljeno še mnenje, da filmska vzgoja ponuja različne pristope k usvajanju (konceptov) pismenosti in bralnih strategij.

Filmska vzgoja izboljšuje odnos učencev do učnih vsebin

C. Bazalgette (2009) opažanja o tem učinku izobraževanja z gibljivimi slikami med drugim utemeljuje tudi s projektom »Reach the Heights« – ta je bil ob podpori valižanske vlade, Filmske agencije in Umetniškega sveta usmerjen v valižanske najstnike, ki niso bili vključeni v izobraževanje, vajeništvo ali delo. Poročilo o kratkoročnih učinkih projekta navaja pozitivne učinke doživljanja in ustvarjanja filmov na motivacijo mladih za izražanje in učenje. Projektno poročilo tudi navaja opažanje, da so se nekateri mladi, ki so imeli težave s koncentracijo ob pisanju in branju, lažje približali vsebinam, ki so jih spoznavali v okviru projekta, preko fotografskih dnevnikov ali pri ustvarjanju kratkih filmov (Bazalgette 2009, 13).

Študija Pippe Lord idr. (2007) med manj izraženimi učinki, ki so bili opaženi neposredno po projektu uvajanja gibljivih slik v šolsko delo, navaja prenos v projektu pridobljenega znanja na druga predmetna področja. Obenem pa opažajo, da je bil transfer na druga področja učenja edini od zabeleženih dolgotrajnih učinkov projekta (Lord idr. 2007, 10).

Alain Bergala (2017) v knjigi *Vzgoja za film* ugotavlja, da je filmska vzgoja pomembna pri spodbujanju učencev, ki so sicer lahko izključeni iz tradicionalnih izobraževalnih okvirjev, da odkrijejo svoje kreativne, emocionalne in umetniške zmožnosti, kar jim povrne samozavest. Kadar lahko učenci sami govorijo o tem, kar opažajo, pridobijo zaupanje v lastno interpretacijo in vrednotenje. Ne gre torej le za dejstvo, da so dejavnosti, povezane s filmom, za otroke prijetne zaradi užitkov, ki jih nudi ekran, temveč tudi za nadomeščanje frontalnega, *ex cathedra*, posredovanja znanja z dejavnostmi, v katerih lahko učenci učne vsebine povežejo z lastnimi izkušnjami ter aspiracijami oz. jih sami interpretirajo in vrednotijo (2017, 51).

Izobraževanje z gibljivimi slikami ponuja različne pristope k usvajanju (konceptov) pismenosti in bralnih strategij

Kot ugotavljajo Panayiota Kendeou idr. (2005), avtorji študije o vlogi zgodnjega razumevanja narativnosti pri predvidevanju bralnega razumevanja, recepcija filmov lahko pripomore k učenčevemu usvajanju bralnih strategij oz. bralnega razumevanja narativne strukture. Ker začne večina otrok sprejemati avdiovizualne pripovedi pred vstopom v vzgojno-izobraževalni sistem,

iz recepcije avdiovizualnih medijev usvojijo številne strategije narativnega razumevanja pripovednih struktur, kot so časovno in prostorsko sosledje v zgodbi, povezovanje dogodkov v koherentno celoto, predvidevanje, prepoznavanje žanrov in tipskih likov (2005, 19). V omenjeni študiji so primerjali zmožnost razumevanja nezapisanih zgodb (predvajanih na zvočnih ali videonosilcih) v skupini šestletnih otrok in zmožnost bralnega razumevanja zapisanih zgodb v isti skupini dve leti kasneje. V raziskavi so ugotovili, da med zmožnostma obstaja povezava, da torej lahko stopnja otrokovega razumevanje pripovedi, ki jo je doživel preko poslušanja in/ali gledanja, napove njegovo kasnejšo zmožnost razumevanja pripovedi pri samostojnem branju. Zato so raziskovalci zaključili, da so kognitivni procesi pri bralnem razumevanju zgodbe sorodni procesom v avditivnem, vizualnem ali avdiovizualnem dojemanju pripovedi. Ti procesi se najprej pojavijo v predbralnem obdobju, denimo s pomočjo televizije ali slikanice, in igrajo ključno vlogo v procesih porajanja pismenosti. Študija zaključuje, da je razumevanje narativnosti, npr. povezave med dogodki, izločitev teme ter motivacije in ciljev zgodbenih likov (zlasti ti pogosto služijo za zagotavljanje koherence v epizodnih tipih pripovedi), ključni element bralne pismenosti, ki se začne razvijati že v predbralnem obdobju. Zato vzgojno-izobraževalnim ustanovam predlagajo, da več pozornosti posvečajo premišljenemu razvijanju otrokovega razumevanja zgodbenosti v predbralnem obdobju s pomočjo avditivnih ter avdiovizualnih virov, in sicer s skrbno načrtovanimi dejavnostmi, npr. s pogovorom, kjer otroci odgovarjajo na vprašanja o glavnih ter stranskih dogodkih ter o ciljnih zgodbenih likov, ter s spodbujanjem otrokovega »glasnega mišljenja« ob doživljanju zgodbe. S tem namreč ustvarjamo boljše pogoje za bralno razumevanje otrok v kasnejših obdobjih razvoja, ko postanejo samostojni bralci (Panayiota Kendeou idr. 2005).

Ovire pri uvajanju filmske vzgoje

V nadaljevanju bomo predstavili temeljne ovire za vpeljevanje filmske vzgoje v vzgojno-izobraževalne institucije. Pri tem se bomo naslonili na poročilo o priložnostih in izzivih evropske strategije filmske vzgoje, ki ga je leta 2014 pripravil Xavier Lardoux, ter zaključno poročilo študije, pripravljeno za Evropsko komisijo, z naslovom *Showing Films and Other Audiovisual Content in European Schools: Obstacles and Best Practices* (European Commission 2015).

Neustrezno izobraževanje učiteljev na področju filmske vzgoje

Eno od temeljnih ovir za sistematični razvoj filmske vzgoje Lardouxovo (2014, 28) poročilo pripisuje pomanjkanju ustreznih programov izobraževanja učiteljev in pedagogov. Avtor predlaga vključitev te komponente v vse formalne

ravni pedagoškega in humanističnega izobraževanja, obenem pa tudi razvoj neformalnih izobraževalnih programov, ki bi omogočali dvig filmske kulture in pismenosti primarno med družinami, pa tudi med občinstvom na splošno.

Tudi študija Evropske komisije (European Commission 2015, 10), ugotavlja, da ustrezno izobraževanje odločevalcem ne predstavlja prioritete, ki bi jo moralo. Zaradi pomanjkljive izobrazbe učitelji filmskega opismenjevanja ne uvajajo v šole, ugotavljajo avtorji študije. Zanimivo je, da je prav podobna trditev – da je glavni razlog, ki preprečuje večjo uporabo filma v šoli, pomanjkanje samozvesti učiteljev na tem področju – tista izjava, s katero se je v raziskavi ob projektu o filmu kot pismenosti 21. stoletja strinjalo najmanj učiteljev (Brooks, Cooper in Penke 2011, 7). Podatki te študije kažejo tudi, da je bilo le 13 % učiteljev, vključenih v raziskavo, deležnih izobraževanja iz filmske vzgoje med formalnim univerzitetnim izobraževanjem. Skoraj vsi vprašanci (96 %) menijo, da bi moral biti tovrsten učni program del univerzitetnega izobraževanja učiteljev. Skoraj polovica učiteljev je bila usposabljanja na področju filmske vzgoje deležna med nadaljnjim usposabljanjem za poklic učitelja. Skoraj vsi vprašanci si želijo več usposabljanja na tem področju (Brooks, Cooper in Penke 2011).

Filmska vzgoja ni dovolj zastopana v učnih načrtih in zajame premajhen segment šolske populacije

Kot eno od temeljnih slabosti evropske strategije filmske vzgoje Lardoux (2014, 29) navaja dejstvo, da filmska vzgoja zajame premajhen odstotek šolske populacije; v šolah namreč ni umeščena med temeljne vsebine, temveč se realizira zlasti v izbirnih predmetih in podpornih, dodatnih dejavnostih, ki – ugotavlja Lardoux – se jih načeloma ne udeležuje več kot 10 % od vseh učencev, ki bi se je lahko. Podobno tudi Evropska komisija (European Commission 2015) ugotavlja, da filmsko opismenjevanje nima ustreznega mesta v evropskih učnih načrtih. Filmska vzgoja ne obstaja kot samostojen predmet, pač pa film in ostali avdiovizualni material služijo kot podpora ostalim predmetnim področjem (str. 10).

Poleg tega na ravni evropske skupnosti kot na ravni nacionalnih politik Lardoux zaznava, da razvoju strategije filmske vzgoje ni namenjene dovolj pozornosti. Naj temu dodamo ugotovitev, da je bila od izida Lardouxovega poročila dosežena delna premostitev te ovire. Andrej Šprah namreč v spremni besedi v knjigi *Vzgoja za film* Alaina Bergala (2017) piše o pomembnih »premikih v razvoju poučevanja filma tako v Evropski uniji kot pri nas«, med te pa prišteva predvsem v Parizu predstavljen evropski okvir za filmsko vzgojo ter

slovensko strategijo razvoja nacionalnega programa filmske vzgoje (Šprah 2017, 162–163).

Pomanjkanje ustreznih didaktičnih gradiv in ustrezne infrastrukture za razvoj filmske vzgoje

Med ovirami Lardoux (2014, 29) izpostavlja pomanjkanje didaktičnih gradiv; za preseganje tega problema predlaga ustanovitev svetovalnega telesa za filmsko pismenost pri Evropski komisiji, ki bi koordinirala dejavnosti držav članic, zagotavljala financiranje prevodov in skrbela za »Evropsko banko podatkov za namene filmske vzgoje«. Evropska komisija (European Commission 2015) podobno ugotavlja, da je dostop do relevantnih filmov in drugih avdiovizualnih materialov odvisen od odločitev vodstva posamičnih šol, podobno velja za ustrezno infrastrukturo za izvajanje filmskega opismenjevanja. Primanjkovanje ustrezne infrastrukture – zlasti prostorov, ki bi omogočili ustrezno oživljanje filmskega medija – je torej pomembna ovira za razvoj filmskega opismenjevanja v številnih državah. Avtorji poročila navajajo tudi, da 63 % učiteljev, zajetih v raziskavo, poroča, da pri filmskem opismenjevanju uporabljajo »lastna gradiva«. To kaže na dejstvo, da šolski sistem ne zagotavlja ustreznega didaktičnega gradiva za filmsko vzgojo. Zaključujejo, da bo širši dostop do relevantnega gradiva problem vse dotlej, dokler ne bo zagotavljanje gradiva za filmsko izobraževanje ustrezno sistematizirano s strani vladnih organov (2015, 10).

Nezadostno financiranje projektov na področju filmske vzgoje

Lardoux (2014) piše, da je v evropskem kontekstu do leta 2014 v povprečju 80 % sredstev za projekte filmske vzgoje izhajalo iz državnih organov, tako na nacionalni kot regionalni ravni. Sredstva, namenjena filmski vzgoji, Lardoux leta 2014 označi kot »nizka« ter opozori na pomanjkanje koherence med različnimi viri financiranja. To je poleg tega pogosto strukturirano po principu »ad hoc« in favorizira posamične pobude, namesto da bi podpiralo napore za vzpostavitev sistematičnega in univerzalnega zagotavljanja filmske vzgoje. Zato Evropski komisiji predlaga razvoj »modelov financiranja« ki bi vodili države članice pri urejanju financiranja filmske vzgoje (Lardoux 2014, 30).

Pomanjkanje statističnih raziskav, ki bi omogočale celosten vpogled v to tematiko

Poročilo med ovirami za uspešno strategijo evropske filmske vzgoje navaja tudi pomanjkanje statističnih raziskav. Obstajajo posamezne iniciative, manjka pa raziskava, ki bi ponudila kvantitativne podatke, ki bi omogočili

celostni vpogled v udeležbo, načine delovanja in njihove učinke. Poročilo predlaga, da se za potrebe Evropske komisije zberejo podatki o ključnih programih na področju filmske vzgoje, njihovi evalvaciji in porabi sredstev.

Sklep

V prispevku tezo, da je filmska vzgoja pomemben del kulturne vzgoje, ki prinaša specifične pozitivne učinke, podpiramo z analizo evropskih študij. Posebej analiziramo primere, ki utemeljujejo trditvi, da izobraževanje z gibljivimi slikami izboljšuje odnos učencev do učnih vsebin ter ponuja različne pristope k usvajanju (konceptov) pismenosti in bralnih strategij. V drugem delu analiziramo ovire za uvajanje filmske vzgoje v evropski in slovenski izobraževalni sistem, pri čemer izpostavimo: (a) neustrezno izobraževanje učiteljev na področju filmske vzgoje; (b) dejstvo, da filmska vzgoja ni dovolj zastopana v učnih načrtih in da zajame premajhen segment šolske populacije; (c) pomanjkanje ustreznih didaktičnih gradiv in ustrezne infrastrukture za razvoj filmske vzgoje; (d) nezadostno financiranje projektov na področju filmske vzgoje, (e) pomanjkanje statističnih raziskav, ki bi omogočale celosten vpogled v to tematiko.

Literatura

- Bazalgette, Cary. 2009. *Impacts of Moving Image Education: A Summary of Research*. Glasgow: Scottish Screen.
- Bergala, Alain. 2017. *Vzgoja za film: razprava o poučevanju filma v šolah in drugih okoljih*. Ljubljana: Društvo za širjenje filmske kulture Kino!
- Borčič, Mirjana. 2007. *Filmska vzgoja na Slovenskem: spominjanja in pričevanja 1955–1980*. Ljubljana: Umco.
- . 2014. *Odstiranje pogleda: spomini, izkušnje, spoznanja*. Ljubljana: Javni zavod Kinodvor.
- Brooks, Ruth, Adam Cooper in Lydia Penke. 2011. »Film: 21st Century Literacy: Teaching Using Film; Statistical Evidence.« <http://www.bfi.org.uk/sites/bfi.org.uk/files/downloads/film-21st-century-literacy-teaching-using-film-statistical-evidence.pdf>
- Burn, Andrew, in Jenny Leach. 2004. *A Systematic Review of the Impact of ICT on the Learning of Literacies Associated with Moving Image Texts in English*, 5–16. London: EPPI-Centre.
- European Commission. 2015. *Showing Films and Other Audiovisual Content in European Schools: Obstacles and Best Practices*. Bruselj: European Commission.
- Evropski parlament in svet. 2006. »Priporočilo Evropskega parlamenta in sveta z dne 18. decembra 2006 o ključnih kompetencah za vseživljenjsko učenje (2006/962/ES).« *Uradni list Evropske unije* L 394/10–18.

- Kendeou, Panayiota, Julie Lynch, Paul Van den Broek, Chris A. Espin, Mary Jane White in Kathleen E. Kremer. 2005. »Developing Successful Readers: Building Early Narrative Comprehension Skills through Television Viewing and Listening.« *Early Childhood Education Journal* 33 (2): 91–98.
- Lardoux, Xavier. 2014. »For a European Film Education Policy: A Report.« http://www.europacreativamedia.cat/rcs_media/For_a_European_Film_Education_Policy.pdf
- Lord, Pippa Megan Jones, John Harland, Cary Bazalgette, Mark Reid, John Potter in Kay Kinder. 2007. »Special Effects: The Distinctiveness of Learning Outcomes in Relation to Moving Image Media Creative Partnerships.« <http://discovery.ucl.ac.uk/1526314/1/Potter2007Special%28Report%29.pdf>
- Ministrstvo za šolstvo in šport. 2011. *Program osnovna šola: slovenščina; učni načrt*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport in Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Stergel, Jelka, Petra Slatinšek, Andrej Šprah, Nada Požar Matijašič, Nina Ostan in Irena Ostrouška. 2016. »Strategija razvoja nacionalnega programa filmske vzgoje (predlog).« http://www.mk.gov.si/.../Predlog_strategije_nacionalnega_programa_filmske_vzgoje.docx
- Šprah, Andrej. 2017. »Filmska srečevanja tam, kjer ni utrjenih poti.« V *Vzgoja za film: razprava o poučevanju filma v šolah in drugih okoljih*, avt. Alain Bergala, 161–178. Ljubljana: Društvo za širjenje filmske kulture Kino!

Integrating Film into Education

The article presents benefits and obstacles of integrating film into education. It refers to previous studies (Bazalgette 2009; Brooks, Cooper and Penke 2011; Bergala 2017) when it lists the educators' and students' views on positive impacts of film education. Specifically, it analyses the perspectives that moving image education improves the (excluded) learners' attitudes towards curricular contents and provides skills for interpreting narrative texts as well as introduces new concepts of literacy. The second part of the article presents the obstacles for integrating film in schools, namely: (a) inadequate training of teachers in the field of film education; (b) the fact that film education reaches only a small proportion of students and is not usually recognised in national curricula across Europe; (c) the lack of adequate pedagogical tools and infrastructure; (d) the lack of statistics providing a comprehensive overview of the operation modes and effectiveness of film education; (e) inadequate funding of film education initiatives.

Keywords: film education, the pedagogy of film